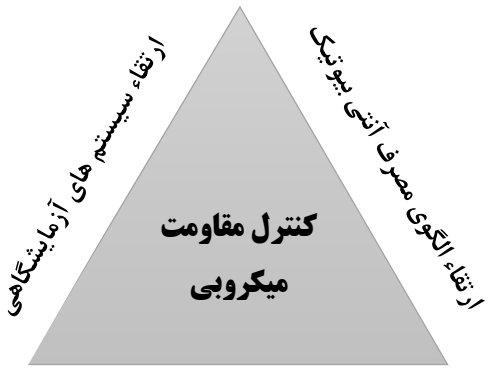
یادداشت دبیر علمی: تجویز منطقی آنتی بیوتیک

سعید سلیمان میگونی: مرکز تحقیقات بیماری‌های عفونی دانشگاه علوم پزشکی آجا. پست الکترونیک: dr.saeed.meigooni@gmail.com

میکروب‌های مقاوم امروزه در هرجایی که قابل تصور باشد از قبیل بدن انسان، حیوانات، غذا، آب و خاک، هوا و محیط پیرامون ما یافت می‌شوند. این گروه از میکروبها سبب افزایش مدت زمان اقامت در بیمارستان، مرگ و میر بیماران و هزینه‌های درمانی می‌شوند. از سال ۲۰۰۱ در سازمان جهانی بهداشت (WHO)[1] فعالیت‌های مرتبط با مقاومت میکروبی (AMR)[2] اغاز و در طی سال‌های بعد بتدریج افزایش پیدا کرد. در سال ۲۰۱۱، این سازمان یک بسته سیاستی شش ماده ای مرتبط با مقاومت میکروبی را جهت اجرا به نمایندگان منطقه‌ای خود ابلاغ و در سال ۲۰۱۴ سیستم پایش جهانی مقاومت میکروبی (GLASS)[3] را راه اندازی کرد. اما از مجموع ۱۹۴ کشوری که در مناطق شش گانه این سازمان حضور داشتند تنها ۵۰ کشور (حدود یک چهارم) در برنامه GLASS شرکت و فقط ۴۰ کشور از این ۵۰ کشور گزارش سالانه مرتبط با مقاومت میکروبی خود را ارسال کردند. جمهوری اسلامی ایران از ماه می ۲۰۱۶ به عضویت کمیته GLASS این سازمان درآمد و هم اکنون از طریق شش مرکز پایش مقاومت میکروبی در کشور، گزارش‌های مربوط به مقاومت میکروبی را تهیه و ارسال می‌کند.

خوشبختانه در همین راستا اتفاق خوب دیگری که در سیستم بهداشت و درمان کشور رخ داد، تهیه و ارسال دستورالعمل تجویز منطقی آنتی بیوتیک[4] بود که از اوایل سال جاری خورشیدی از سوی وزارت بهداشت و درمان تهیه و جهت اجرا به دانشگاه‌های علوم پزشکی و بیمارستان‌های سراسر کشور ابلاغ شد. بر اساس این دستورالعمل که از حدود یک دهه قبل توسط گروهی از اساتید بنام عفونی کشور تهیه شده و در دست پیگیری بود، تعداد مشخصی از آنتی‌بیوتیکهای وسیع الطیف فقط بایستی از سوی گروه خاصی از پزشکان (عمدتا متخصصین عفونی) تجویز گردند تا از روند تجویز بی‌رویه و نامناسب این گروه از داروها توسط پزشکان جلوگیری شود. صرف نظر از اینکه وضعیت فعلی مقاومت میکروبی در ایران چقدر است، دو رخداد فوق، عضویت در کمیته GLASS سازمان جهانی بهداشت و ابلاغ دستورالعمل تجویز منطقی آنتی‌بیوتیک به مراکز درمانی کشور، نوید از یک آینده بهتر در زمینه مقاومت میکروبی در کشور می‌دهد. هرچند هنوز دو ضلع از سه ضلع مثلثی که منجر به کنترل مقاومت میکروبی می‌گردد نیازمند ترمیم است. این دو ضلع عبارتند از:

تجویز منطقی آنتی بیوتیک

[1] World Health Organization (WHO)
[2] Anti-Microbial Resistant (AMR)
[3] Global Anti-Microbial Resistant Surveillance System (GLASS)
[4] Anti-Microbial Stewardship

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-13]

۱) **ارتقاء سیستم‌های آزمایشگاهی**: روش استاندارد تشخیص مقاومت میکروبی در کشورهای پیشرفته تعیین حداقل غلظت مهارکنندگی دارو (MIC)[5] است که بر اساس آن حداقل دوز آنتی بیوتیک موثر جهت از بین بردن میکروارگانیسم سنجیده می‌شود، این در حالی است که در اکثر آزمایشگاه‌های موجود در کشور کماکان از همان روش قدیمی انتشار دیسک[6] جهت سنجش مقاومت میکروبی استفاده می‌شود که بطور بالقوه تحت تاثیر کیفیت و تاریخ تولید دیسک‌های آنتی بیوتیکی و برخی عوامل دیگر است. همچنین در بخش سرپایی با علم به اینکه بخش قابل توجهی از بیماری‌های عفونی مرتبط با عوامل ویروسی است که عملا فاقد درمان ضد میکروبی هستند، بدلیل عدم وجود تست‌های تشخیص سریع[7] در مطب پزشکان و درمانگاه‌های سرپایی، قابل افتراق از عفونت‌های باکتریال از روی علائم بالینی نخواهند بود و آنتی بیوتیک‌ها در اکثر این بیماری‌ها نیز تجویز می‌گردند.

۲) **ارتقاء الگوی مصرف آنتی بیوتیک**: آنتی بیوتیک‌ها و داروهای مسکن جزء دو گروه از داروهایی هستند که بطور بی‌رویه در جامعه مصرف می‌شوند. به گواه بسیاری از کارشناسان، بدلایل متعدد از جمله قیمت پایین آنتی‌بیوتیک‌ها در ایران، فروش بی‌رویه این داروها بدون نسخه پزشک، عدم توضیح کافی به بیماران درخصوص عدم نیاز به مصرف این داروها هنگام ابتلا به عفونت‌های ویروسی از سوی پزشکان و سایر عوامل، زمینه ساز ایجاد فرهنگ مصرف بی‌رویه و بعضا خودسرانه این داروها در جامعه در اغلب بیماری‌های تب دار شده است. در کنار این موارد باید به مصرف بی‌رویه آنتی‌بیوتیک‌ها در صنایع غذایی اعم از دام و طیور اشاره کرد که منجر به باقیماندن دارو در فراورده‌های غذایی و تغییر فلور میکروبی افراد مصرف کننده به فلور مقاوم و گسترش میکروب‌های مقاوم در جامعه می‌شود. شاید بتوان گفت که سخت‌ترین قسمت کار در زمینه کنترل مقاومت میکروبی مربوط به این قسمت است که نیازمند تلاش و همکاری دستگاه‌های متعدد از قبیل دانشگاه‌های علوم پزشکی جهت آموزش بهتر نحوه تجویز آنتی بیوتیک‌ها در بیماری‌های مختلف به دانشجویان پزشکی، سازمان دامپزشکی جهت محدودیت مصرف آنتی بیوتیک‌ها در فراورده‌های غذایی، وزارت بهداشت جهت نظارت موثرتر بر نحوه تجویز و فروش آنتی بیوتیک‌ها، صدا و سیما در جهت اطلاع رسانی عمومی از مضرات مصرف بی‌رویه آنتی بیوتیک‌ها و سایر دستگاه‌های مرتبط است. امید است که همکاری و تلاش دستگاه‌های فوق در میان مدت و دراز مدت منجر به تغییر فرهنگ مصرف آنتی بیوتیک‌ها در کشور و کنترل مقاومت میکروبی گردد.

دکتر سعید سلیمان میگونی

دبیر علمی فصلنامه پرستار و پزشک در رزم

[5] Minimal Inhibitory Concentration (MIC)
[6] Disk Diffusion
[7] Rapid Test

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-13]